

İlköğretim Öğretmen Adaylarının Eğitim Programı Kavramına Yükledikleri Metaforlar*

The Metaphors that Primary Education Teacher Candidates Use Regarding Curriculum

Mehmet GÜLTEKİN**

Anadolu Üniversitesi

Öz

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin kullandıkları metaforları ortaya koymaktır. Araştırma, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği, Matematik Öğretmenliği, Okulöncesi Öğretmenliği ve Sosyal Bilimler Öğretmenliği programlarında 4. sınıfta öğrenim gören 120 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmaya katılan öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin sahip oldukları düşünceleri ortaya çıkarmak için açık uçlu bir anket formu hazırlanmış; anket formunda öğretmen adaylarından “Eğitim programı..... gibidir; çünkü.....” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına ilişkin düşünceleri içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının eğitim programlarına ilişkin olarak toplam 84 metafor ürettikleri görülmüş; eğitim programına ilişkin olarak “kilometre taşı, sistemli bir bütün, geniş bir yelpaze, gelişmeye açık bir olgu, rehber, şekillendirici ve sorun yaratan karmaşık bir yapı” kategorileri oluşturulmuştur. Sonuç olarak öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına ilişkin algılarının genelde olumlu olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen adayı, eğitim programı, metafor.

Abstract

The aim of this study is to determine the metaphors primary education teacher candidates used regarding curriculum. This study was conducted with the participation of 120 teacher candidates from primary education, mathematical education, pre-school education and social study education in Educational faculty at Anadolu University. A questionnaire consisted of open ended questions has been created to determine the views of teacher candidates regarding education program. The questions are generally similar to “Education program is like ; because”. Teacher candidates’ views regarding education program has been analyzed with content analysis technique. After the study, it’s been seen that teachers created 84 metaphors such as milestone, a systematic structure, a wide range, a fact which is open to developments, guide, constructive, and problematic/complex structure.. As a result, it has been found that teacher candidates have positive thoughts regarding curriculum.

Keywords: Teacher candidate, curriculum, metaphor

Summary

Problem

One of the important units of educational system is education programs that serve as a bridge which transforms politics to practice. If this bridge is set solid the education politics could

* Bu çalışma Anadolu Üniversitesi tarafından 05-08 Ekim 2011 tarihinde Eskişehir’de düzenlenen I. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Doç. Dr. Mehmet GÜLTEKİN, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi. mgulteki@anadolu.edu.tr

be realized. Education programs which define characteristics of people is an important factor to determine behavioral standards, skills and attitudes to be taught, teaching-learning activities, and assessment process. Without a doubt, teachers are the implementers of education programs which have an important role in the education system. Because, no matter how well an education program is developed, its implementation effectively depends on the teachers' qualification. Teachers' perceptions regarding the program have an important effect on the success of the program. Additionally, teacher candidates will implement programs related their subjects in their professional life. From this point, it can be said that teacher candidates' perceptions and feelings regarding the program have a direct effect on program applications.

Metaphors have an important function revealing affective attributes of teacher candidates. Metaphor is an intellectual tool helps understand and explain a conceptual fact, and lets to relate known solid things and abstract concepts. Metaphors, with the help of memory supporting roles helping coding of new knowledge and retrieving them later, are a cognitive tool that facilitates teachers' and students' tasks, and helps both teachers and students focus in educational environments. Accordingly, metaphors help construct new significations. Results of the study are important to reveal perceptions of primary school teachers and contribute the literature.

Purpose

The aim of this study is to determine the metaphors used by primary education teacher candidates regarding education programs.

Methods

This study was conducted with the participation of 120 teacher candidates from primary education, mathematical education, pre-school education and social study education in Educational Faculty at Anadolu University. A questionnaire consisted of open ended questions has been created to determine the views of teacher candidates regarding education program. The questions are generally similar to "Education program is like ; because". Teacher candidates' views regarding education program has been analyzed with content analysis technique.

Findings

After the analysis, it's been seen that teachers created 84 metaphors such as milestone, a systematic structure, a wide range, a fact which is open to developments, guide, constructive, and problematic, complex structure. "Milestone" category is consisted of themes as foundation of education, and an indispensable element in education, "a systematic structure" category is consisted of themes as input-process-output, being purposeful, planned, and holistic with elements, "a wide range" category is consisted of themes as being comprehensive, and a collection of necessary and unnecessary information, "a fact which is open to developments" category is consisted of themes as renewable and flexible. In the "Guide" category the guiding aspect of education program, in the "Constructive" category that education shapes the students in terms of its aims, and in the "Problematic/complex structure" category that the education program is complex and forms an element of oppression have been emphasized.

Results

Results of the study revealed that teacher candidates' perceptions regarding the concept of curriculum were generally positive. Also, it was seen that teacher candidates produced different metaphors on the concept of curriculum. They explained the concept of curriculum with positive and negative metaphors, and relate curriculum mostly to inanimate beings.

Giriş

Yetiştirilecek olan insanların özelliklerinin belirleyicisi olan eğitim programları, bireylere kazandırılacak davranış standartlarını, öğretilecek bilgi, beceri ve tutumları, öğretme-öğrenme etkinliklerini ve değerlendirme süreçlerini belirler. Kuşkusuz sistemde önemli bir işlevi olan eğitim programlarının uygulayıcısı öğretmenlerdir.

Öğretmenlerin programa ilişkin algısında, belirleyici etmenlerden biri hizmetiçi öncesi eğitimidir. Başka bir deyişle, öğretmen adaylarının programla ilgili algıları, hizmet öncesi eğitimleri sırasında şekillenmektedir. Nitekim, öğretmen adayları öğretmen olduklarında çalıştıkları alanın programını uygulayacak kişilerdir. Bu açıdan öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin algıları ve bakış açıları; başka bir deyişle eğitim programına ilişkin duyuşsal özellikleri program uygulamalarını olumlu yönde etkileyecektir. Öğretmen adaylarının duyuşsal özelliklerini ortaya çıkarmada metaforlar önemli bir işleve sahiptir.

İnsanlar, bir düşünceyi ifade ederken, onu karşısındaki kişi ya da kişilerin anlayabileceği bir yapıya dönüştürmek zorundadır (Pratte, 1981). Bir kavramı daha iyi anlayabilmek ya da anlatabilmek amacıyla daha somut ve elle tutulur bir nesneyi kullanmak daha etkili olmaktadır. Bu nedenle bireylerin gerçek dünya ile etkileşiminden biriken doğal ve mantıksal örgüler, daha soyut yapıların açıklanmasında yaşamsal önem taşırlar (Kövecses, 2002). Bu bağlamda soyut yapıların ve kavramların açıklanmasını kolaylaştıracak ve daha somut bir yapıda sunacak yapılara gereksinim duyulmaktadır. Metaforlar da insanların bir düşünceyi anlatabilmesi için yaygın olarak kullandıkları bir yapıdır (Pratte, 1981).

Bir anlam yapısını başka bir anlam yapısı ile ifade etme işlemi (Kövecses, 2002) olan metafor, anlam bakımından benzerlikleri olan iki anlamsal yapıyı bir arada kullanma olarak tanımlanmaktadır. Kullanılmakta olan bu iki yapıdan birisi doğrudan diğeri ise dolaylı bir yapıda yer almakta ve metaforu oluşturmaktadır (Steen, 2007). Metafor, ayrıca “soyut kavramlar ile bilinen somut şeyler arasında ilişki kurmak” biçiminde de ifade edilmektedir (Saban, 2004). Metafor Türkçede “mecaz” olarak ifade edilmekte ve “Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma” biçiminde tanımlanmaktadır (TDK, 2011).

Metaforlar, yeni anlamlar oluşturmada yaratıcı yolların kullanılması ile oluşur. Yaşamın her alanında bu yaratıcı düşünme oluşmaktadır ve bu nedenle metaforlar geniş bir biçimde kullanılabilir (Radman, 1997). Metaforlar zihinsel bir fenomendir ve çoğunlukla sözel biçimde ifade edilen bir yapıdadır. Ancak, birden fazla biçimde ifade edilebilmektedir. Metaforlar, sözlü, jest, tonlama ve vurgulama gibi biçimlerde oluşabildiği gibi grafiksel yapılarda da oluşabilmektedir (Müller ve Cienki, 2009; Cameron ve Law, 1999). İnsanlar aile ya da iş gibi ortamlarda, birbirleri ile iletişim kurarken, mutluluk, ilgi gösterme, onay verme gibi olumlu ifadelerin yanı sıra olumsuz ifadeleri belirtmekte de metaforları kullanırlar. Dolayısıyla metaforlar, günlük yaşamda insanların kendisini ve diğerlerini nasıl anladığı bağlamında sıkça kullanılmaktadır (Zanotto, Cameron ve Cavalcanti, 2008).

Metaforlar ayrıca, doğru bilgileri ortaya çıkarma gücüne de sahiptir. Metafor kullanma sürecinde bireyler, yaşamları ve deneyimleri ile örüntü oluşturarak farkında olarak ya da olmayarak doğruları ve gerçekleri ifade etmeye eğilim gösterirler (Lakoff ve Johnson, 2003). Metaforların işlevi, “anlamak” olduğundan, eğitimde, öğretme ve öğrenme uygulamaları ile ilgili düşüncelerin yansıtılmasında, deneyim ve anlamının bir yolu olarak kullanılmaktadır (Woon ve Ho, 2005).

Metaforlar, son yıllarda gerek sosyal bilimlerde gerekse örgüt analizlerinde artan ilginin konusu ve merkezi olmuştur (Çelikten, 2006). Metaforlar, eğitimin farklı alanlarında kullanılmakta ve çeşitli konu alanlarındaki kuram ve modellerin temelini oluşturmaktadır (Bota, 2009). Eğitimde özellikle kimi kavramlara ilişkin varsayımları açıklama ve ortaya çıkarmada metaforlardan yararlanılmaktadır. Bu kapsamda öğretmen (Taşdemir ve Taşdemir, 2011a; Michael, 2009; Pektaş ve Kılan, 2009; Cerit, 2008a; Çelikten, 2006; Saban, 2004; Ben-Peretz, Mendelson, ve Kron 2003, Lasley, 1994; Oxford, Tomlinson, Barcelos, Harrington, Lavine, Saleh ve diğerleri 1998; Clarken,

1997); öğretme ve öğrenme (Font, Bolite ve Acevedo, 2010; Saban, Kocbeker, ve Saban, 2007; Levine, 2005; Guerrero ve Villamil, 2002; Martinez, Saulea & Huber, 2001); öğretim (Taşdemir ve Taşdemir, 2011; Massengill-Shaw ve Mahlios, 2008; Carter ve Pitcher, 2010; Massengill, Mahlios, & Barry, 2005, Goldstein, 2005; Price, 2002; Bullough, 1991); okul (Saban, 2008; Aydoğdu, 2008; Engin-Demir, C. 2007; Inbar, 1996; Hardcastle, Yamamoto, Parkay ve Chan, 1985); öğrenme (Elmholdt, 2003); sınıf yönetimi (Akar ve Yıldırım, 2009); mesleki gelişim (Bullough ve Stokes 1994; Bullough 1994); program geliştirme (Semerci, 2007) kavramlarına ilişkin çalışmalar yapılmıştır.

Eğitim programı kavramına ilişkin olarak Türkiye’de sınırlı da olsa çalışmalar bulunmaktadır. Özdemir (2012) öğretmen adaylarının, Taşdemir ve Taşdemir (2011b) öğretmenlerin, Aykaç ve Çelik (2011) ise öğretmen ve öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına ilişkin metaforlarını belirlemişlerdir. Semerci (2007) de öğretmenlerin yeni ilköğretim programlarına ilişkin metaforlarını belirlemeye çalışmıştır. Yurtdışı literatüre bakıldığında ise Anglin ve Dugan (1982) dışında eğitim programı kavramına ilişkin metaforik algıların belirlendiği doğrudan bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Eğitim programı, birçok eğitim kavramını da içeren şemsiye bir kavramdır. Bu nedenle, gelecekte eğitim sisteminde öğretmenlik yapacak ve programları uygulayacak olan öğretmen adaylarının eğitim programlarına bakış açıları, programların etkili bir biçimde uygulanmasına temel oluşturacaktır. Öğretmen adaylarından program kavramına ilişkin geribildirim alınması da programların nasıl algılandığının yanı sıra nasıl uygulanacağına ilişkin ipuçları verecektir. Böylece, eğitim programı kavramının hizmet öncesinde nasıl algılandığı ortaya çıkacak ve programı uygulayacak olanların algılama farklılıkları giderilebilecektir. Bu çalışma, ilköğretim öğretmen adayları üzerinde yapılan ilk çalışma olması nedeniyle önemlidir. Çalışmanın eğitim programları ve öğretim alanına ve sınırlı sayıdaki araştırma birikimine katkı getirmesi beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, ilköğretim öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin kullandıkları metaforları ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Öğretmen adayları eğitim programını hangi metaforlarla açıklamaktadır?
- Öğretmen adayları tarafından ortaya konan metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kategoriler altında toplanabilir?

Yöntem

İlköğretim öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin kullandıkları metaforları ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, tarama modelinde nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar

Araştırma, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 4. sınıfların seçilmesinin nedenleri, bu sınıfta öğrenim gören öğrencilerin tüm öğretim derslerini almış olmaları, okul deneyimi dersi ile ilköğretim sınıflarında eğitim programlarının uygulamasını gözlemlemiş olmaları ve öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında kendilerinin de uygulama yapmış olmalarıdır. Araştırmaya 162 öğretmen adayı katılmış; ancak 42 öğretmen adayının anketi geçersiz sayılmıştır. Araştırma verilerinin analizi, 120 öğretmen adayından elde edilen veriler üzerinden yapılmıştır. Araştırmaya katılan ve anketi geçerli sayılan öğretmen adaylarının özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcıların Özellikleri

Öğrenim Görülen Alan	Kız	Erkek	Toplam
Sınıf Öğretmenliği	35	11	46
Matematik Öğretmenliği	19	10	29
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	7	18	25
Okulöncesi Öğretmenliği	19	1	20
Toplam	80	40	120

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya sınıf öğretmenliği programından 46, matematik öğretmenliği programından 29, sosyal bilgiler öğretmenliği programından 25 ve okulöncesi öğretmenliği programından da 20 olmak üzere toplam 120 öğretmen adayı katılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin algılarını belirlemek amacıyla açık uçlu bir anket formu hazırlanmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri programlar ve cinsiyetleri sorulmuştur. Anket formunun ikinci bölümünde ise öğretmen adaylarından “Eğitim programı..... gibidir; çünkü.....” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Öğretmen adaylarının doldurdıkları anketler bir doküman olarak araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına ilişkin ortaya koydukları metaforlar içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla toplanan veriler önce kavramsallaştırılır, daha sonra bu kavramlar mantıklı bir biçimde düzenlenir ve bunlara göre verileri açıklayan durumlar temalaştırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu bağlamda, öğretmen adaylarının ortaya koydukları metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması süreci, içerik analizinin de aşamalarına paralel olarak Saban (2008) tarafından kullanılan şu aşamalar dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir:

- *Adlandırma aşaması:* Öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin kullandıkları metaforları belirlemek amacıyla öğretmen adaylarının yanıtları incelenmiştir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının geliştirdikleri metaforlar listelenmiştir. Bu aşamada, öğretmen adayının eğitim programı ile ilişkilendirdiği metaforu belirgin bir şekilde dile getirip getirmediğine bakılmış, metafor özelliği taşımayan ve eğitim programının niteliğini ele alan yanıtlar elenmiştir.
- *Eleme ve arıtma aşaması:* Bu aşamada öğretmen adayları tarafından üretilen metaforlar tekrar gözden geçirilerek her metafor “metaforun konusu”, “metaforun kaynağı” ve “metaforun konusu ile metaforun kaynağı arasındaki ilişki” bakımından analiz edilerek benzer özellikler taşıyanlar geçici olarak gruplandırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda kimi öğretmen adaylarının geçerli metafor yapıları üretemedikleri görülmüştür. Kimi öğretmen adayları eğitim programı tanımına yer verirken, kimilerinin ise kullandığı metaforla ilişki kuramadıkları görülmüştür. Bu nedenle, üretilen metaforlardan 120’si kabul edilmiş; 42’si metafor bulundurmasına rağmen belli bir mantıksal dayanak sunmadığı ve eğitim programının daha iyi anlaşılmasını sağlamadığı düşünülerek elenmiştir. Araştırmada toplam 84 metafor üretilmiştir. Bu bağlamda, metaforlardan bazılarının birden fazla öğretmen adayı tarafından üretildiği görülmüştür.
- *Derleme ve kategori geliştirme aşaması:* Öğretmen adayları tarafından oluşturulan metaforlar “metaforun konusu ve kaynağı arasındaki ilişki” göz önünde bulundurularak

kategorilere ayrılmıştır. Bu kategorilerde benzer özellikler ve açıklamalar içeren metaforlara yer verilmiştir. Bu bağlamda, araştırmada öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların açıklamaları dikkate alınarak eğitim programına ilişkin olarak yedi kategori oluşturulmuştur.

- *Geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması:* Araştırma sürecinde verilerin nasıl toplandığı ve analiz edildiğine ilişkin bilgiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Ayrıca araştırmada üretilen metaforlardan yola çıkarak oluşturulan kategorilerde yer alan metaforlara ilişkin öğretmen adaylarından doğrudan alıntılar yapılmıştır. Araştırmada oluşturulan kategoriler, temalar, üretilen metaforlar ve bu metaforlara ilişkin yapılan açıklamalar, oluşturulan kategorilerin doğruluğunu onaylamak üzere alanda uzman iki öğretim elemanına verilmiştir. Öğretim elemanlarından söz konusu metaforlar ile kategoriler arasından bir eşleştirme yapmaları istenmiştir. Araştırma kapsamında alınan uzman görüşlerinden sonra örtüşmeyen metaforlarda tartışmalar yapılmıştır. Daha sonra kategori, tema ve bunları oluşturan metaforlara son biçimi verilmiştir.

Araştırmada belirtilen bu aşamaların gerçekleştirilmesinden sonra oluşturulan kategoriler araştırmacı tarafından şekiller oluşturularak açıklanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin oluşturdukları metaforlara ilişkin olarak elde edilen bulgular öncelikle genel olarak çizelgede sunulmuş, daha sonra metaforlardan oluşturulan kategoriler ve temalar, şekiller halinde sunulmuş ve öğretmen adaylarının açıklamalarından alıntılar yapılarak verilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen metaforlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.

İlköğretim Öğretmen Adaylarının Eğitim Programı Kavramına Yükledikleri Metaforlar

No	Metafor	No	Metafor	No	Metafor	No	Metafor
1	Acı biber	22	Çarkıfelek	43	Hücre	64	Orman
2	Ağaç	23	Çatı	44	Işık	65	Oyun hamuru
3	Ağaç kökü	24	Çok bilinmeyenli denklem	45	İnsan	66	Öğretmen
4	Akarsu	25	Deniz	46	İnşaat projesi	67	Pusula
5	Ansiklopedi	26	Dinamo	47	İplik makinesi	68	Randevu defteri
6	Atom çekirdeği	27	Düğüm	48	Jöle	69	Saat
7	Baba	28	Dünya	49	Kaplumbağa	70	Salata
8	Bacasız sanayi	29	Ekoloji dengesi	50	Kılavuz	71	Sandalye
9	Bebek	30	Engebeli yol	51	Kirli deniz	72	Teknik direktör
10	Beton	31	Evin temeli	52	Kişilik	73	Temel taşı
11	Beyin	32	Fabrika	53	Kitap	74	Tespah tanesi
12	Bıçak	33	Fener	54	Kullanma kılavuzu	75	Toplardamar
13	Bilgisayar	34	Fiziki harita	55	Labirent	76	Vücudumuz
14	Binanın temeli	35	Galaksi	56	Lastik	77	Yapboz

15	Bitki	36	Gezi programı	57	Maket	78	Yay
16	Bukalemun	37	Güneş	58	Makine	79	Yemek
17	Büyükanne	38	Harddisk	59	Makinist	80	Yemek kitabı
18	Can damarı	39	Harita	60	Masa	81	Yol
19	Co-pilot	40	Hava	61	Matruşka	82	Yol haritası
20	Çamurdan çömlek	41	Hayal	62	Midye	83	Yürüyüş
21	Çark	42	Heykeltıraş	63	Okyanus	84	Zincir

Tablo 2’de görüldüğü gibi, eğitim programına ilişkin toplam 84 metafor üretilmiştir. Alfabetik sıraya göre verilen bu metaforlardan bazıları (fabrika f=7, pusula f=5, bukalemun f=4, yol f=3...) birden fazla öğretmen adayı tarafından belirtilmiştir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar dikkatle incelendiğinde, eğitim programını daha çok cansız varlıklarla ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Araştırma sonucunda ortaya çıkan kategoriler Şekil 1’de görülmektedir.

Şekil 1. Eğitim Programı Kavramına İlişkin Oluşturulan Kategoriler

Şekil 1’de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının eğitim programlarına ilişkin ürettikleri metaforlardan yola çıkarak oluşturulan temalar “kilometre taşı”, “sistemli bir bütün”, “geniş bir yelpaze”, “gelişmeye açık bir olgu”, “rehber”, “şekillendirici” ve “sorun yaratan karmaşık bir yapı” kategorileri altında ele alınmıştır. “Kilometre taşı” kategorisine ilişkin temalar ve metaforlar Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Kilometre Taşı Kategorisi

Şekil 2’de görüldüğü gibi, “kilometre taşı” kategorisini *eğitimin temeli* ve *eğitimde vazgeçilmez bir öge* temaları oluşturmuştur. Öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin geliştirdikleri “binanın temeli, kişilik, inşaat projesi, ağaç kökü, temel taşı, can damarı, evin temeli, baba ve kök” metaforları *eğitimin temeli* temasını oluştururken; “bilgisayar, beyin, toplardamar, hava ve atom çekirdeği” metaforları ise *eğitimde vazgeçilmez bir öge* temasını oluşturmuştur.

Eğitimin temeli teması altında eğitim programını evin temeline benzeten öğretmen adaylarından biri görüşünü, “Bir evin temeli olmadan üzerine binayı dikemezsiniz.(...) Eğitim programı da eğitim için bu kadar önem taşır.” biçiminde belirterek eğitim programlarının eğitimin temelini oluşturduğunu ve eğitim sürecinin bu kapsamda gerçekleştiğini ifade etmiştir. Eğitim programını ağacın kökü ile ilişkilendiren öğretmen adaylarından biri bu konudaki görüşünü “Ağacın yaşamını sağlıklı biçimde sürdürebilmesi ve meyve verebilmesi için köküne ihtiyaç duymaktadır. (...) işte eğitim programı da bunun gibidir, ihtiyaçlarımızı saptar.” biçiminde ifade etmiştir. Öğretmen adayının, eğitim programının eğitimin nitelikli ilerlemesine temel olduğunu belirttiği söylenebilir.

Eğitimde vazgeçilmez bir öğe teması altında eğitim programına ilişkin görüşünü “beyin” metaforu ile ilişkilendiren öğretmen adayı “İnsan bedenini oluşturan organlar içinde beyin nasıl hayati bir öneme sahipse, eğitim programı da eğitim açısından aynı derecede öneme sahiptir. Bu nedenle, eğitim programını insanın beynine benzetebiliriz. Eğitim programı eğitim sisteminin en hayati bölümlerinden biridir.” biçiminde belirterek düşüncelerini eğitim programının eğitim için ne kadar önemli olduğuna vurgu yaparak açıklamıştır. Eğitim programını toplardamara benzeten öğretmen adaylarından biri bu görüşünü “(...) Eğitim programı da yaşamdaki sorunların, öğrenilmesi gereken bilgilerin yani yaşamın kendisi olarak her şeyi toplar ve ayırıştırır. Hayat için gerekli olanları, toplum ve birey için yararlı olanları tekrar sürece katar. Bu yüzden nasıl ki kalp yani insan için toplardamar önemliyse, eğitim programı da birey, toplum, kültür için önemlidir.” biçiminde ifade ederek eğitim programlarını insan için hayati öneme sahip toplardamarlarla ilişkilendirmiştir. Öğretmen adayı bu görüşüyle eğitim programının eğitimde yaşamla ilgili tüm konuları içine alan ve eğitimin vazgeçilmez bir parçası olduğunu dile getirmiştir.

Öğretmen adaylarının görüşlerinden yola çıkarak oluşturulan “sistemli bir bütün” kategorisi Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3. Sistemli Bir Bütün Kategorisi

Şekil 3’te görüldüğü gibi, “sistemli bir bütün” kategorisini girdi-süreç-çıkış, amaçlı olması, planlı olması ve öğeleriyle bir bütün temaları oluşturmuştur. Öğretmen adaylarının ürettikleri “fabrika ve iplik” makinesi metaforları girdi-süreç-çıkış temasını; “yürüyüş, gezi programı ve yol” metaforları amaçlı olması temasını; “randevu defteri, makine, yol ve saat” metaforları planlı olması temasını; “vücudumuz, zincir, ekoloji dengesi, tespih tanesi, çark, makine, masa ve sandalye” metaforları ise öğeleriyle bir bütün temasını oluşturmuştur. Öğretmen adayları tarafından eğitim programı ile ilişkilendirilen yol ve makine metaforları, gerekçelerinin farklı olması nedeniyle farklı temalar altında ele alınmıştır.

Girdi-süreç-çıkış teması altında eğitim programına benzetilen “fabrika” öğretmen adayı tarafından “Eğitim programlarıyla insan (girdi) belli bir süreçte istenilen yönde işlenerek nitelikli insan (çıkış) yetiştirilir. (...) Bu benzerlikleri açısından fabrikaya benzetilebilir.” biçiminde açıklanırken diğer bir öğretmen adayı tarafından ise “Girdileri alır, işler ve bambaşka bir yere getirir. Yani süreci düzenlemeye çalışır. Öğrenci, öğrencinin kişiliği, özellikleri, değerleri bu düzenek sayesinde geliştirilir. (...)” biçiminde açıklanmıştır. Yine başka bir öğretmen adayı “fabrika” metaforunu “Eğitim programı girdiler, süreç ve çıktılardan oluşan bir bütündür. Programın girdileri öğrencilere kazandırılmak istenen amaçlar, kazanımlar, bilgi ve becerilerdir. Süreçte bu amaç ve kazanımlar ile bilgi ve becerilerin

kazandırılması için çeşitli yöntem ve teknikler kullanılır. Çıktı ise öğrencilerin programın amaçlarına ulaşmış bireyler olmaları olarak ele alınabilir. Bu işleyiş tıpkı bir fabrikada hammaddenin çeşitli süreçlerden geçirilerek çıktı olarak son bulmasıdır.” biçiminde açıklamıştır.

Amaçlı olması teması altında eğitim programlarını “gezi programı” ile ilişkilendiren bir öğretmen adayı bu görüşünü “Eğitim programı ile önceden belirlenen hedefler ve bu hedeflere nasıl ne zaman ne ile neden ulaşacağını belirtir. Geziler de önceden belirlenir. Uğranacak yerler belirlenir, zamanlaması yapılır ve gezi ile elde edilen kazanımlar değerlendirilir. (...)” biçiminde ifade etmiştir. Öğretmen adayı, eğitim programı ile gezi programının belli bir amacının olması yönünden ilişkilendirmiştir. Eğitim programını “yürüyüş” olarak nitelendiren bir öğretmen adayı ise bu görüşünü “Bir amaca doğru yol alır.(...)” biçiminde ifade etmiştir. Eğitim programlarını “yol” ile ilişkilendiren öğretmen adaylarından biri “Eğitim programı hazırlanırken önce hedefler ve hedeflerden önce ihtiyaçlar saptanır. (...)” biçiminde görüş belirtmiştir.

Planlı olması teması altında eğitim programını “randevu defteri”ne benzeten öğretmen adayı “Eğitimin ne zaman, nerede, kimlere verileceği önceden belirlenmelidir. (...) Randevu defterlerinde olduğu gibi kiminle ne yapılacağı önceden belirlenir.” biçiminde görüş belirtmiştir. Eğitim programını “saat”le ilişkilendiren öğretmen adayı ise bu görüşünü “Saate baktığımızda zamanın neresinde olduğumuzu, yaşadığımız dilimin ne kadarını geride bıraktığımızı ve yine bu dilimde ne kadar süremiz kaldığını görebiliriz. (...) Ayrıca saatle zamanımızı planladığımız gibi eğitim programları ile de eğitim sürecini planlarız.” biçiminde ifade etmiştir.

Öğeleriyle bir bütün teması altında eğitim programını “zincir”e benzeten öğretmen adayı bu görüşünü “Bütün öğeleri birbirine bağlı olmak zorundadır.” biçiminde açıklarken, “ekoloji dengesi”ne benzeten bir öğretmen adayı görüşünü “İçeriğinde yer alan bütün öğeler birbiriyle alakadardır. Hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirmeden oluşur. (...) Ekolojik dengede her şey birbirini destekler ve bir bütünün parçaları halinde birbirini tamamlar. Eğitim programı da böyledir.” biçiminde açıklamış, “masa”ya benzeten öğretmen adayı ise bu görüşünü “Masanın dört ayağından yola çıkarak eğitim programının da dört ögesi vardır. Nasıl ki masanın ayaklarından biri eksik olursa masa ayakta durmaz, aynı şekilde eğitim programının da dört ögesinden biri eksik olursa program çalışmaz ve yıkılır. (...)” biçiminde ifade etmiştir.

Öğretmen adaylarının görüşlerinden yola çıkarak oluşturulan “geniş bir yelpaze” kategorisi Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 4. Geniş Bir Yelpaze Kategorisi

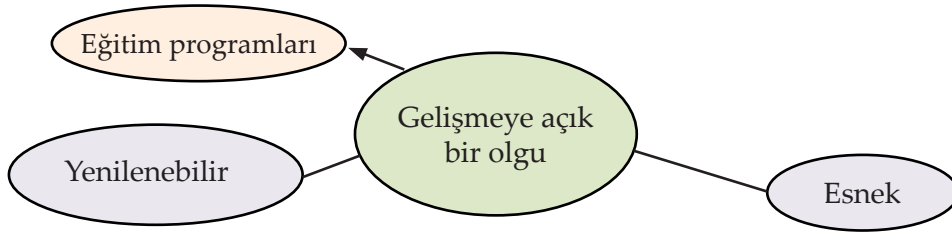
Şekil 4’te görüldüğü gibi, “geniş bir yelpaze” kategorisini kapsamlı olma ve gerekli-gereksiz bilgilerin topluluğu temaları oluşturmuştur. Eğitim programına ilişkin öğretmen adaylarının ürettikleri “deniz, matruşka, salata, dünya, çatı, ağaç, yemek, kitap, galaksi, okyanus, çarkıfelek, orman, hayal ve ansiklopedi” metaforları kapsamlı olma temasını; “kirli deniz ve harddisk” metaforları da gerekli-gereksiz bilgiler topluluğu temasını oluşturmuştur.

Kapsamlı olma teması altında eğitim programını “galaksi”ye benzeten öğretmen adayı bu düşüncesini “Galaksinin içerisinde gezegenler, uydular, yıldızlar gibi birçok uzay terimi var. Eğitim programının içerisinde de öğretim programı, ders programı, örgün ve yaygın eğitim ile okul veya okul dışı etkinlikleri kapsayan durumlar bulunuyor. (...)” biçiminde açıklamıştır. Eğitim programını “çarkıfelek”le ilişkilendiren öğretmen adaylarından biri bu görüşünü “Çarkıfelekte her çeşit puanlar, ödüller gibi kısımlar vardır. Eğitim sonucunda da bireyler değişik kazanımlar elde ederler. (...)”

biçiminde ifade etmiştir. Eğitim programını “orman” a benzeten öğretmen adayı ise “Sürekli kendini yenileyen ve içerisinde birçok tür bulunduran bir olgudur. (...)” biçiminde ifade etmiştir.

Gerekli-gereksiz bilgilerin topluluğu teması altında eğitim programını “kirli deniz” e benzeten öğretmen adayı bu düşüncesini “Her zaman olumlu sonuçlar vermez. Her zaman da gerekli ve işe yarar bilgileri içermez. Süzgeçten geçirilmesi gerekir.” biçiminde açıklarken, “harddisk” e benzeten öğretmen adayı ise bu düşüncesini “Eğitim programında gerekli gereksiz bir sürü bilgi var. Bazıları bilgisayardaki müzikler gibi eğlencelidir. Bazıları oyunlar gibi eğlendirip vakti boşa harcatır. (...) Bazı bilgiler D’deki gibidir. Her şey orada saklanır. Yığınla bilgi vardır. Bazılarını kullanırsın, bazılarını hayatta kullanmazsın ama orada durur, silmezsin. Eğitim programı da böyledir, öğrencilerin hiç kullanmayacakları bilgiler onlara verilir, işe yarayıp yaramadığı da bilinir fakat asla silinmez.” biçiminde açıklamıştır.

Öğretmen adaylarının görüşlerinden yola çıkarak oluşturulan “gelişmeye açık bir olgu” kategorisi Şekil 5’te gösterilmiştir.

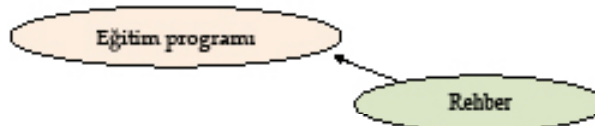
Şekil 5. Gelişmeye Açık Bir Olgu Kategorisi

Şekil 5’te görüldüğü gibi, “gelişmeye açık bir olgu” kategorisini *yenilenebilir* ve *esnek* temaları oluşturmuştur. Eğitim programlarına ilişkin olarak öğretmen adayları tarafından üretilen “ağaç, bebek, hücre, insan akarsu, yapboz, öğretmen, maket, bitki ve bacasız sanayi” metaforları yenilenebilir temasını oluştururken; “yay, bukalemun ve lastik” metaforları da esnek temasını oluşturmuştur.

Yenilenebilir teması altında eğitim programını “ağaç” a benzeten öğretmen adayı bu ilişkilendirmesini “Sürekli büyümek ister. Ona katılanlara göre meyve verir. Eğitim programı da durağan değildir. Her aşamada biraz daha gelişir ve etrafındakilere bu yönde faydası olur.” biçiminde ifade etmiştir. Eğitim programlarının yenilenebilir özellik taşıdığını öğretmen adaylarından biri “insan” a benzeterек görüşünü “Canlıdır. Beslenmeye ihtiyaç duyar. Yani yenilenmesi gerekir.” biçiminde belirtmiştir.

Esnek teması altında eğitim programını “yay” la ilişkilendiren öğretmen adayı bu görüşünü “Gerekli durumlarda ihtiyaçlara göre esneklik gösterebilir. Bu esneklik hem zaman açısından hem de farklı etkinlikler kullanarak gerçekleştirilebilir. Burada temel nokta çocukların istek ve ihtiyaçlarıdır. Program bu istek ve ihtiyaçlara göre şekillenir.” biçiminde dile getirmiştir. “Bukalemun” a benzeten öğretmen adaylarından biri bu görüşünü “Son yıllarda özümşenen yaklaşımlar sayesinde öğretmene esneklik sağlamıştır. Ortam ve duruma göre esnetebileceğimiz imkânlar verilmiştir.” biçiminde ifade ederken; diğeri bu görüşünü “Program çağa ayak uydurmak zorundadır. (...) Program bukalemun misali değiştirilebilir ve geliştirilebilir olmalıdır.” biçiminde açıklayarak programların değişkenliğine de vurgu yapmıştır.

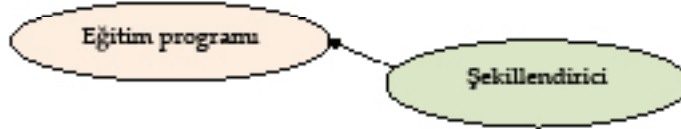
Öğretmen adaylarının görüşlerinden yola çıkarak oluşturulan “rehber” kategorisi Şekil 6’da gösterilmiştir.

Şekil 6. Rehber Kategorisi

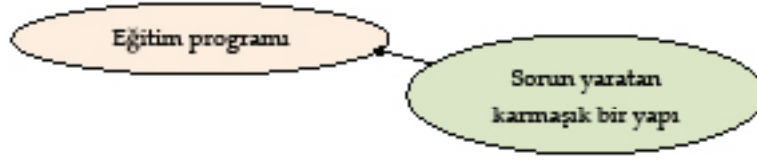
Şekil 6'da görüldüğü gibi, "rehber" kategorisini "dinamo, pusula, co-pilot, kılavuz, makinist, güneş, harita, ıfık, yemek kitabı, büyükanne, fener, yol haritası, kullanma kılavuzu, fiziki harita, teknik direktör ve beyin" metaforları oluşturmuştur. Eğitim programını "dinamo"ya benzeten öğretmen adayı bu benzetimini "Eğitim faaliyetlerine yön veren eğitim programıdır. (...) Dinamolar da bisikletin önündeki farı yakarak önümüzü aydınlatır. Gideceğimiz yeri gösterir. Bizi karanlıkta bırakmaz. Eğitim programı da böyledir." biçiminde ifade ederken; "co-pilot"a benzeten öğretmen adayı bu görüşünü "(...) formuladaki co-pilot pilotu yönlendiren ve asıl kahraman olan kişidir. Pilot onun talimatları ve yönlendirmesi olmazsa eksik kalır. İşte eğitim programı da çıktıların nitelikli olmasında önemli rol oynamaktadır. Eğitimin kalitesini eğitim programı belirler, tıpkı formuladaki co-pilotun yarışta pilotun kalitesini artırması gibi." biçiminde belirtmiş; "ıfık"a benzeten öğretmen adayı bu ilişkilendirmesini "Özellikle öğretmenlik hayatına yeni başlayan öğretmenler için bir umut, bir yol gösterici, bir yardımcıdır. (...)" biçiminde ifade etmiştir. Eğitim programının yönlendirici olması özelliğini eğitim programını "yemek kitabı"na benzeterek anlatan öğretmen adayı bu görüşünü "Yemek kitabında hangi malzemeden ne kadar koyacağımızı, hangi sırayla koyup hangi işlemleri geçirdikten sonra elde edeceğimiz ürünleri gösterir. (...) Eğitim programları da bizlere neleri, nasıl, ne zaman öğreteceğimiz konusunda rehberlik eder. (...)" biçiminde açıklamıştır. Eğitim programını "büyükanne"yle ilişkilendiren öğretmen adayı ise bunu "Büyükannele, büyükbabalar çocukların yetiştirilmesinde ailelere rehberlik eder. (...) eğitim programı da öğretimin etkili olması, amaçlanan hedeflere ulaşılması açısından öğretmenlere rehberlik etmekte yol göstermektedir." biçiminde ifade etmiştir.

Öğretmen adaylarının görüşlerinden yola çıkarak oluşturulan "şekillendirici" kategorisi Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7. Şekillendirici Kategorisi

Şekil 7'de görüldüğü gibi, "şekillendirici" kategorisini "heykeltıraş, bıçak, oyun hamuru, çamurdan çömlek ve jöle" metaforları oluşturmuştur. Eğitim programını "heykeltıraş"a benzeten öğretmen adayı bunu "Heykeltıraş kil hamuruna nasıl şekil verirse, eğitim programı da öğrencileri şekillendirmeye katkı sağlar." biçiminde ifade etmiştir. Eğitim programını "bıçak"a benzeten öğretmen adayı bu görüşünü "(...)Bıçağın işlevindeki bir şeylere şekil vermek, kısaltmak, kesmek gibi kalıcı istendik davranışlarımızı şekillendirmektedir. (...)" biçiminde açıklamıştır. Öğretmen adaylarından biri eğitim programını "jöle" ile ilişkilendirerek görüşünü "Uygulandığı okulda jölenin saça şekil verdiği gibi şekil verir. Saça her türlü şekli jöle yardımıyla verebileceğimiz gibi eğitime her türlü şekli kazanımı eğitim programı yardımıyla verebiliriz. (...)" biçiminde belirtirken, "çamurdan çömlek"le ilişkilendiren öğretmen adayı bu benzetimini "Çift yönlü incelediğimizde hem öğretmen mevcut programı bir çömlek gibi şekillendirmekte, hem de öğrenciler de bu program sayesinde yapılandırmacı yaklaşıma uygun hazırlandığı için bilgileri bireysel çalışmaları sonucunda kendilerini şekillendirmekte, yani bilgilerini bireysel olarak oluşturabilmektedir. (...)" biçiminde ifade etmiş, "oyun hamuru"na benzeten öğretmen adayı ise "Kendi düşüncesini, fikrini, politikasını, görüşünü, savını hamura yansıtılabilir. Eğitim programları da böyledir. Programların amaçları önceden belirlenir ve buna uygun şekilde ortaya ürün çıkartılır. (...)" biçiminde açıklamıştır. Öğretmen adaylarının görüşlerinden yola çıkarak oluşturulan "sorun yaratan karmaşık bir yapı" kategorisi Şekil 8'de gösterilmiştir.

Şekil 8. Sorun Yaratan Karmaşık Bir Yapı Kategorisi

Şekil 8’de görüldüğü gibi, “sorun yaratan karmaşık bir yapı” kategorisini “labirent, engebeli yol, düğüm, çok bilinmeyenli denklem, acı biber, midye, beton ve kaplumbağa” metaforları oluşturmuştur. Eğitim programını “labirent”e benzeten öğretmen adayı bu görüşünü “Günümüzdeki eğitim programı içinden çıkılması zor bir labirent gibidir. Anlamak ve uyarlamak için oldukça çaba sarf edilmelidir.” biçiminde açıklayarak programın karmaşık olması yönünü vurgulamıştır. Eğitim programını “acı biber”e benzeten öğretmen adayı bu görüşünü “Öğrencileri bunaltır, öğrenciler üzerinde baskı oluşturur.” biçiminde açıklayarak programın baskı unsuru olduğunu ifade etmiştir. Eğitim programını “midye” ile ilişkilendiren öğretmen adayı bu görüşünü “Kapalıdır. Her ne kadar esnek olduğu söylene de üniversitede stajda gördüğüm kadarıyla eğitim programının çok iyi esnek yani yapılandırılmış olduğu söylenemez.” biçiminde görüş bildirerek eğitim programlarının kapalı olduğunu ifade etmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bireylerin kendi gerçekleriyle oluşturdukları inançlarını yansıtmada en güçlü araçlardan biri olan metaforların (Inbar,1996) yararlarından biri de analiz edilmek istenen kavramların nasıl algılandığını ortaya çıkarmaktır (Cerit, 208b). Nitekim, eğitimde karmaşık kavram ve olguların açıklanmasında öncelikle tercih edilen araçlardan biri de metaforlardır (Semerci, 2007).

Öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin bakış açılarını metaforlar yoluyla belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada toplam 84 metafor üretildiği görülmüştür. Öğretmen adaylarının ürettikleri bu metaforlarla eğitim programının değişik yönlerine vurgu yaptıkları ortaya çıkmıştır. Nitekim Özdemir’in (2012) çalışmasında öğretmen adayları 148 metafor üretmişlerdir. Bu çalışmada üretilen “ansiklopedi, beyin, bilgisayar, dünya, fabrika, fener, gezi programı, güneş, hava, hücre, kitap, matruşka, okyanus, öğretmen, pusula, saat ve yol” metaforları, Özdemir’in (2012) çalışmasında da üretilmiştir. Taşdemir ve Taşdemir’in (2011) yaptıkları çalışmada da öğretmenlerin ilköğretim programının boyutlarına ilişkin 307 metafor ürettikleri görülmüştür. Bu çalışmada eğitim programına ilişkin üretilen “ağaç” ve “bilgisayar” metaforları, Taşdemir ve Taşdemir’in (2011b) çalışmasında da üretilmiştir. Yine bu çalışmada eğitim programı için üretilen “ağaç”, “pusula”, “güneş” ve “rehber” metaforları, Semerci (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, program geliştirme için üretilmiştir. Buradan, eğitim programı kavramı için ortak olarak üretilen metaforların, “ağaç, bilgisayar, güneş, pusula, rehber” metaforları olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin oluşturdukları metaforlardan yola çıkarak 7 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler “kilometre taşı, sistemli bir bütün, geniş bir yelpaze, gelişmeye açık bir olgu, rehber, şekillendirici ve sorun yaratan karmaşık bir yapı” kategorileridir. Özdemir’in (2012) öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışmada da “düzenli ve hiyerarşik olarak oluşturulan/işleyen bir organizasyon/mekanizma, yol gösterici, bir süreç, belli bir sonuca ulaşmaya ilişkin bir araç, bir kural, ilke ya da amaç doğrultusunda hazırlanan tasarı, vazgeçilmez bir öge, bireyleri şekillendiren bir kalıp ve sürekli değiştirilen bir kavram” olmak üzere 8 kategori oluşturulmuştur. Bu çalışmadaki kimi kategorilerle Özdemir’in (2012) çalışmasındaki kategorilerin benzer olduğu görülmektedir. Bu kapsamda “yol gösterici”, “rehber”, “şekillendirici” ve “bireyleri şekillendiren bir kalıp” kategorileri tümüyle örtüşmektedir. Yine, bu çalışmada ortaya çıkan bu kategorilerden “gelişmeye açık bir olgu”

kategorisi, Anglin ve Dugan'ın (1982) araştırmasındaki program için kullanılan "iyileştirme" metaforu ile benzerlik göstermektedir. Her iki bulgu da eğitim programının gelişmeyi sağlayan bir kavram olarak algılandığını göstermektedir

Wahyudi'nin (2007), Schubert'in (1986) kategorilerini temel alarak yapmış olduğu çalışmada ise "planlanmış bir faaliyet programı, içerik ya da konu alanı, istenilen sonuç ve temel görev ve kavramlar" olarak eğitim programı olmak üzere 4 kategori belirlenmiş ve öğretmenlerin bu kategorilerden hangisini tercih ettikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre 3 öğretmen, eğitim programını "içerik ya da konu alanı", 2 öğretmen "istenilen sonuç olarak" algıladığını belirtmiş; diğer iki kategoride hiçbir öğretmen görüş belirtmemiştir. 2 yönetici ise eğitim programını "planlanmış bir faaliyet programı" ve "temel görev ve kavramlar olarak" gördüklerini belirtmiştir.

Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının "kilometre taşı" kategorisinde ürettikleri metaforların farklı açıklamalarıyla eğitim programının eğitimin temelini oluşturduğu ve eğitimde vazgeçilemeyecek bir öge olduğuna vurgu yaptıkları görülmüştür. Buradan, öğretmen adaylarının eğitim programının eğitim-öğretim sürecindeki önemini farkında oldukları sonucu çıkarılabilir. "Sistemli bir bütün" kategorisinde öğretmen adaylarının eğitim programının öğelerinin birbiriyle ilişkili olduğunu, planlı ve amaçlı olduğunu, girdi-süreç-çıkış biçiminde eğitime yön verdiğini belirttikleri görülmüştür. "Geniş bir yelpaze" kategorisinde eğitim programının kapsamının geniş olduğunu; ancak gerekli ve gereksiz bilgilerden oluştuğunu ifade ettikleri sonucu ortaya çıkarken, "gelişmeye açık bir olgu" kategorisinde programın yenilenebilir ve esnek olduğunu belirttikleri görülmüştür. "Rehber" kategorisinde öğretmen adaylarının eğitim programının yönlendirici özelliğine vurgu yaptıkları anlaşılmıştır. "Şekillendirici" kategorisinde üretilen metaforlar eğitim programının öğrencileri amaçları doğrultusunda şekillendirdiğine vurgu yapmaktadır.

Öğretmen adaylarının metaforlarından ortaya çıkan eğitim programının "sorunlu ve karmaşık bir yapı" kategorisinde ise programın karmaşık olduğu ve derslerde baskı unsuru oluşturduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda öğretmen adaylarının "labirent, engembeli yol, düğüm, çok bilinmeyenli denklem, acı biber, midye, beton ve kaplumbağa" metaforlarını kullandıkları görülmüştür. Benzer biçimde Özdemir'in çalışmasında "moda, deneme tahtası, kaos", (2012), Taşdemir ve Taşdemir'in (2011b) çalışmasında "yaz-boz tahtası, kaplumbağa, boş bir kâğıt, kukla, bukaletun, buzdolabı, savaş, sarmaşık dalı vb.", Aykaç ve Çetin'in (2011) çalışmasında, "köle, oligarşik yapı, boş bir kutu, kereviz yemeği, kirli elbise, yolunu şaşırmış bir çocuk, yörüngesi olmayan bir gezegen vb." ve Semerci'nin (2007) çalışmalarında "yosunlu bir göl, rüya, kişiliği oluşmamış bir çocuk, başarısız bir ameliyat, denizdeki mazot ve kartopu" da eğitim programına ilişkin olumsuz metaforlar kullanıldığı görülmüştür. Taşdemir ve Taşdemir'in (2011b) çalışmasında ilköğretim programlarına ilişkin üretilen "kaplumbağa", olumsuz bir metafor olarak bu araştırma da üretilmiştir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına ilişkin genel olarak olumlu metafor kullandıkları anlaşılmıştır. Araştırmacının bu bulgusu, Özdemir'in (2012) çalışmasında öğretmen adaylarının eğitim programına ilişkin genelde olumlu metaforik algılara sahip olduğu bulgusuyla örtüşmektedir. Buna karşılık, Aykaç ve Çetin'in (2011) öğretmen ve öğretmen adaylarının ilköğretim okullarında uygulanan yeni ilköğretim programlarına ilişkin genellikle olumsuz algılara sahip oldukları ve Taşdemir ve Taşdemir'in (2011b) öğretmenlerin %75'i ilköğretim programlarına ilişkin olumsuz metaforlar üretmişlerdir bulgusu, bu çalışmanın bulgularıyla örtüşmemektedir.

Sonuç olarak bu araştırmada, öğretmen adaylarının eğitim programı kavramını olumlu ve olumsuz metaforlarla açıkladıkları, eğitim programı kavramını daha çok cansız varlıklarla ilişkilendirdikleri görülmüş ve öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına ilişkin algılarının ise genelde olumlu olduğu anlaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bu sonuçlar bağlamında şu öneriler getirilebilir:

- Öğretmen adaylarının programlara ilişkin olumsuz metaforlar kullanılmalarının nedenleri araştırılabilir.
- Öğretmenlerin eğitim programına bakış açıları benzer yollarla belirlenebilir.
- Benzer çalışmalar, öğretim programlarına ilişkin olarak da yapılabilir.

Kaynakça

- Akar, H. ve Yıldırım, A. (2009). Change in teacher candidates' metaphorical images about classroom management in a social constructivist learning environment. *Teaching in Higher Education*, 14 (4), 401-415.
- Anglin, L. W. ve Dugan, T. (1982). Teachers' perceptions of existing and ideal school curriculum: An analysis of metaphors. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association (New York, NY, March 20, 1982).
- Aydoğdu, E. (2008). İlköğretim Okullarındaki Öğrenci ve Öğretmenlerin Sahip Oldukları Okul Algıları ile İdeal Okul Algılarının Metaforlar Yardımıyla Analizi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Aykaç, N. ve Çelik, Ö. (2011). Öğretmenlerin ve Öğretmen Adaylarının Eğitim Programına İlişkin Metaforik Algılarının Karşılaştırılması. I. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresinde sunulan bildiri, Eskişehir, Türkiye.
- Ben-Peretz, M., Mendelson, N. ve Kron, F.W. (2003). How teachers in different educational contexts view their roles. *Teaching and Teacher Education*, 19, 277-90.
- Bullough, R. V. (1994a) Personal history and teaching metaphors: A self study of teaching as conversation, *Teacher Education Quarterly*, 21(1), 107-120.
- Bullough, R.V., Stokes, D.K. (1994). Analyzing personal teaching metaphors in preservice teacher education as a means for encouraging professional development. *American Educational Research Journal*, 31(1), 191-224.
- Bota, E. (2009). Why metaphor matters in education. *South African Journal of Education*, (29), 431-444.
- Cameron, L. (1999). Operationalising 'metaphor' for applied linguistic research. *Researching and applying metaphor*. Editors: M. H. Long ve J. C. Richards. ss.1-28. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carter, S. ve Pitcher, R. (2010). Extended metaphors for pedagogy: Using sameness and difference. *Teaching in Higher Education*, 15 (5), 579-589.
- Cerit, Y. (2008a). Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (4), 693-712.
- Cerit, Y. (2008b). Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Müdür Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33 (147), 3-13.
- Clarke, R. H. (1997). Five metaphors for educators. Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association (Chicago IL, March 24-28, 1997). <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp>.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve Öğretmen Metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (21), 269-183.
- Elmholdt, C. (2003). Metaphors for learning: Cognitive acquisition versus social participation. *Scandinavian Journal of Educational Research* 47 (2), 116-32.
- Engin-Demir, C. (2007). Metaphors as a reflection of middle school students' perceptions of school: A cross-cultural analysis. *Educational Research and Evaluation* 13 (2), 89-107.
- Font, V., Bolite, J. ve Acevedo, J. (2010). Metaphors in mathematics classrooms: Analyzing the

- dynamic process of teaching and learning of graph functions. *Educational Studies in Mathematics*, 54 (2), 131-152
- George, L. ve Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Guerrero, M. C. M. ve Villamil, O. S. (2002). Metaphorical conceptualizations of ESL teaching and learning. *Language Teaching Research*, 6, 95-120.
- Hardcastle, B., Yamamoto, K., Parkay, F.W. ve Chan, J. (1985). Metaphorical views of school: A cross-cultural comparison of college students. *Teaching and Teacher Education*, 1(4), 309-315.
- Inbar, D. (1996). The free educational prison: Metaphors and images. *Educational Research*, 38 (1), 77-92.
- Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in culture: Universality and variation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A practical introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Lakoff, G ve Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lasley, T. J. (1994). Teacher technicians: A “new” metaphor for teachers. *Action in Teacher Education*, 16 (1), 11-19.
- Levine, P.M. (2005). Metaphors and images of classrooms. *Kappa Delta Pi Record*, 41 (4), 172-175. http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=EJ724893&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=EJ724893
- Mahlios, M. , Massengill-Shaw, D ve Barry, A. (2010). Making sense of teaching through metaphors: A review across three studies. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 16 (1), 49-71.
- Martinez, M.A., Salueda, N. and Huber, G.L. (2000). Metaphors as blueprints of thinking about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education* 17, 965-77.
- Massengill, D., Mahlios, M., ve Barry, A. (2005). Metaphors and sense of teaching: How these constructs influence novice teachers. *Teaching Education*, 16 (3), 213-229.
- Michael, K. (2009). Exploring Greek teachers’ beliefs using metaphors. *Australian Journal of Teacher Education*, 34 (2), 64-83.
- Müller, C. ve Cienki, A. (2009). *Multimodal metaphor: Applications of cognitive linguistic*. Berlin: Gruyter GmbH & Co. KG.
- Oxford, R.L., Tomlinson, S., Barcelos, A., Harrington, C., Lavine, R.Z., Saleh, A., et al. (1998). Clashing metaphors about classroom teachers: Toward a systematic typology for the language teaching field. *System*, 26 (1), 3-50.
- Özdemir, S. M. (2012). Eğitim programı kavramına ilişkin öğretmen adaylarının metaforik algıları. *Kuramsal Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 369-393.
- Pektaş, M. ve Kılan, O. (2009). Farklı Branşlardaki Öğretmen Adaylarının “Öğretmen” Kavramı ile İlgili Geliştirdikleri Metaforların Karşılaştırılması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2).
- Perry, C. ve Cooper, M. (2001). Metaphors are good mirrors: Reflection on change for teacher educators. *Reflective Practice*, 2 (1), 41-52.
- Pratte, R. (1981). Metaphorical models and curriculum theory. *Curriculum Inquiry*. 11 (4), 307-320.
- Price, C.G. (2002). Exploring teaching metaphors: How they shape beliefs, Professional knowledge and emergent practice of first through fifth year teachers. Paper presented at the Association of Teacher Educators, February, in Denver, CO.
- Radman, Z. (1997). *Metaphors: Figures of the mind*. Netherlands, Kluwer Academic Publishers.
- Saban, A. (2008). Okula İlişkin Metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 55, 459-496.
- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban, A. (2002). Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına

İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6 (2), 461-522.

Saban, A. (2008). İlköğretim I. Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Bilgi Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. *İlköğretim Online* 7(2), 421-455.

Saban, A. (2004). Prospective classroom teachers metaphorical images of selves and comparing them to those they have of their elementary and cooperating teachers. *International Journal of Educational Development*. 24, 617-635.

Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 135-155.

Semerci, Ç. (2007). Program Geliştirme Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni İlköğretim Programlarına Farklı Bir Bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 (2), 125-140.

Steen, G. J. (2007). *Finding metaphor in grammar and usage*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Taşdemir, A. ve Taşdemir, M. (2011a). Metaphors on teaching process and teachers; produced by the teachers "Öğretmenlik ve Öğretim Süreci Üzerine Öğretmen Metaforları". 2nd International Conference On New Trends In Education And Their Implications 27-29 April, 2011 Antalya-Turkey, 785-794.

Taşdemir, M. ve Taşdemir, A. (2011b). Teachers' metaphors on K-8 curriculum in Turkey "İlköğretim programı üzerine öğretmen metaforları". 2nd International Conference On New Trends in Education and Their Implications 27-29 April, 2011 Antalya-Turkey, 795-809.

TDK. (2011). Büyük Türkçe sözlük. Türk Dil Kurumu. [http://tdkterim.gov.tr/bts/Wahyudi, W. \(2007\). Using metaphors to explore teachers' perceptions of school science curriculum: an Indonesian lower secondary schools case. Paper presented at the Second International Conference on Science and Mathematics Education, Penang, Malaysia. Retrieved September 17, 2011 from](http://tdkterim.gov.tr/bts/Wahyudi, W. (2007). Using metaphors to explore teachers' perceptions of school science curriculum: an Indonesian lower secondary schools case. Paper presented at the Second International Conference on Science and Mathematics Education, Penang, Malaysia. Retrieved September 17, 2011 from)

Wahyudi, W. (2007). *Using metaphors to explore teachers' perceptions of school science curriculum: an Indonesian lower secondary schools case*. Paper presented at the Second International Conference on Science and Mathematics Education, Penang, Malaysia. Retrieved September 17, 2011 from <http://www.recsam.edu.my/cosmed/cosmed07/AbstractsFullPapers2007/SCIENCE%5CS040F.pdf>.

Woon, J.& Ho, Y. (2005). Metaphorical construction of self in teachers' narratives. *Language and Education*, 19 (5), 359-379.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zanotto, M. S., Cameron, L. ve Cavalcanti, M. C. (2008). *Confronting metaphor in use: An Applied linguistic approach*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.